

Zülfikar (Odayaşı) Sebilküttâbı

dört tarafı dükkân, üçer katlı büyük handır. Uzunluğu 150, genişliği 80 adımdır. Ortasında bir tekkesi vardır. Fakirin tarihi: Evliyâ gördüğünde etti pesend / Dedi târihini binâ-yı azîm (1081)" şeklinde tanıtmaktadır.

Zemin katı düzgün kesme taştan, üst katları tuğladan örülmüş olan han yaklaşık 73 x 32 m. ölçüsünde, hafif yamuk dikdörtgen biçiminde bir alanı kaplamaktadır. Yapının dışarıdan dikkat çeken en önemli yeri kuzey köşesindeki sebilküttâb ile hana geçişi sağlayan taçkapı cephesidir. Kuzeydoğu yönüne bakan cephenin ortasında, basık kemerli bir niş içinde kapı ile onun üzerinde küçük bir dikdörtgen pencereden oluşan taçkapı geometrik geçmelerle çerçevelenmiş, üstte ise büyük bir balkon yer almıştır. Cephe boyunca uzanan ve iki taş pilastır üzerine oturan balkonun dört kat halinde pencereleri mevcuttur. Bunlar ahşap kepenkli ve şebekeli olup zeminde meyilli ahşap saçak bulunmaktadır. Sebilküttâb ile ona bitişik meskene ait cephenin alt katında sayıları günümüzde dört, aslında ise altı olan dükkânlar mevcuttur. Cephenin batı ucunda üstteki meskene ulaşımı sağlayan lentolu bir kapı ile merdivenler vardır. Dükkânların üzerinde dört taş pilastıra oturtulan cephede üçer pencereli iki açıklık dizisiyle üstte hafif taşkın bir balkon yer almaktadır. Habsetürrahbe caddesine bakan kuzeybatı cephesinin alt

kısımında farklı ölçülerde altı dükkân daha bulunmaktadır. Üst katta ise cepheden taşkın balkonla onun üzerine açılmış iki kat halinde pencere açıklıkları görülür. 1992'deki Kahire depreminde zarar gören bu cephe günümüzde yıkılma tehlikesi gösterdiğinden ahşap iskele ile desteklenmiştir. Musammat caddesine bakan güneybatı cephesinde ise üstteki meskenlere götüren bir kapı ile birkaç dükkân mevcuttur. Cephenin üst bölümü yıkık durumdadır. Hanın diğer yönleri de başka yapılarla kuşatılmıştır.

Kuzey köşesindeki taçkapıdan üzeri aynalı tonozla örtülü dehlize girilmektedir. Tonozun aynalık kısmı sekizgen biçiminde ve sekiz kollu yıldızla süslenmiştir. Duvarlarında nişler bulunan dehliz büyük bir sivri kemerle avluya açılmaktadır. 48 x 23 m. ölçülerindeki avlu dört yönden dükkânlarla kuşatılmıştır. Sivri kemerli kapılarla giriş sağlanan, harap vaziyetteki otuz kadar dükkân günümüze ulaşmıştır. Eskiden bunların kuzeybatı kenarında girişin sağında beş, güneybatı kenarında on dört, güneydoğu kenarında beş, kuzeydoğu kenarında ise on iki olmak üzere toplam otuz altı adet olduğu sanılmaktadır. Ölçüleri birbirinden farklı tutulduğundan handa simetrik bir düzenleme görülmez. Güneybatı ve kuzeydoğu kenarlarında üstteki meskenlere çıkışı sağlayan iki merdivenin bulunduğu hanın avlusunun ortasında, altın da üç yönde dükkânları ile kuzeybatı yönünde abdest alma yeri olan bir mescid vardı; ancak asıl yapısı bozulmuş durumdadır. Hanın üst katlarında ise mesken adı verilen, misafirlerin barındığı, birbirinin içinden geçilen birkaç odadan oluşan bölümlerle onların önünde avluya bakan dolanma yeri bulunmaktadır.

Kuzey köşesinde yer alan sebilküttâb iki katlı olup alt katında iki yönde bronz parmaklıklı birer dikdörtgen pencere vardır. Pencerelerin iki yanında etrafı geometrik geçmeli çerçevelerin sınırladığı kare şekilli panolar mevcuttur. Alttan itibaren birinci, üçüncü ve dördüncü panoların içini sekiz kollu yıldız geçmeler süslerken ikincisinin içini gülbezek şeklinde düzenlenmiş dört düğümlü daireden meydana gelen bir motif süslemektedir. Bunların üzerinde içe-risi mavi, beyaz ve yeşil renkte, bir kökten çıkan iki dal ve yapraklardan oluşan desenli çini levhalar ihtiva eden kare ve dikdörtgen şekilli panolar bulunmaktadır. Sebile giriş kuzeydoğu cephesinde dikdörtgen açıklıklı bir kapı ile sağlanmıştır. Sebilin alt katı dikdörtgen planlı bir odadan ibarettir. Güneybatı kenarı genişletilmiş

olan odanın batı köşesinde sarnıç açıklığı, güneydoğu duvarında ise iki renkli mermerden bir tabla içeren ve iki mermer sü-tünçeye oturan mukarnas kavsaralı selsebil nişi mevcuttur. Tavanı ahşaptan olup atkılarla, onların arasında çok renkli boyalarla bitkisel süslemelere yer verildiği görülmektedir. Bir ahşap saçakla sınırlanan sebilin üzerinde mektep vardır. Mektebin kuzeybatı cephesi ortada sekizgen mermer sütuna oturan iki atnalı kemerli, kuzeydoğu cephesi tek kemerli açıklığa sahiptir. Giriş dehlizinden çıkan bir merdivenle mektebe ulaşılmaktadır. Mektep sebil ile aynı ölçülerde dikdörtgen planlı bir odadan ibarettir. Bu plan şemasıyla sebil ve mektep Memlûk sanatının etkisini Osmanlı devrinde de devam ettirmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, X, 259, 261; Ali Paşa Mübârek, *el-Hıta'ü't-Tevfiküyye*, Kahire 1982, II, 199, 207; Rebî Hâmid el-Halîfe, *Fünûn'ü'l-Kâhire fi'l-'ahdi'l-'Osmânî: 1517-1800*, Kahire 1984, s. 38; R. B. Parker – R. Sabin, *Islamic Monuments in Cairo-A Practical Guide* (ed. C. Williams), Cairo 1985, s. 211-212; Mahmûd Hamîd el-Hüseynî, *el-Esbile'tü'l-'Osmâniyye bi-medineti'l-Kâhire: 1517-1798*, Kahire 1988, s. 169-170; Ebû'l-Hamd Mahmûd Fergalî, *ed-Delîl'ü'l-mücezz li-ehemmi'l-âsâr'i'l-İslâmiyye ve'l-Kıbtîyye fi'l-Kâhire*, Kahire 1411/1991, s. 239; İmâd Abdürraûf M. er-Ratîl, *el-Vekâlâtü'l-'Osmâniyyetü'l-bâkiyye bi-medineti'l-Kâhire* (yüksek lisans tezi, 1993), Câmia-tü'l-Kâhire, s. 68-79; A. Raymond, *Osmanlı Döneminde Arap Kentleri* (trc. Ali Berktaş), İstanbul 1995, s. 20-21, 165, 174-177; Ahmet Ali Bayhan, *Mısır'da Osmanlı Devri Mimarisi* (doktora tezi, 1997), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 173-175.

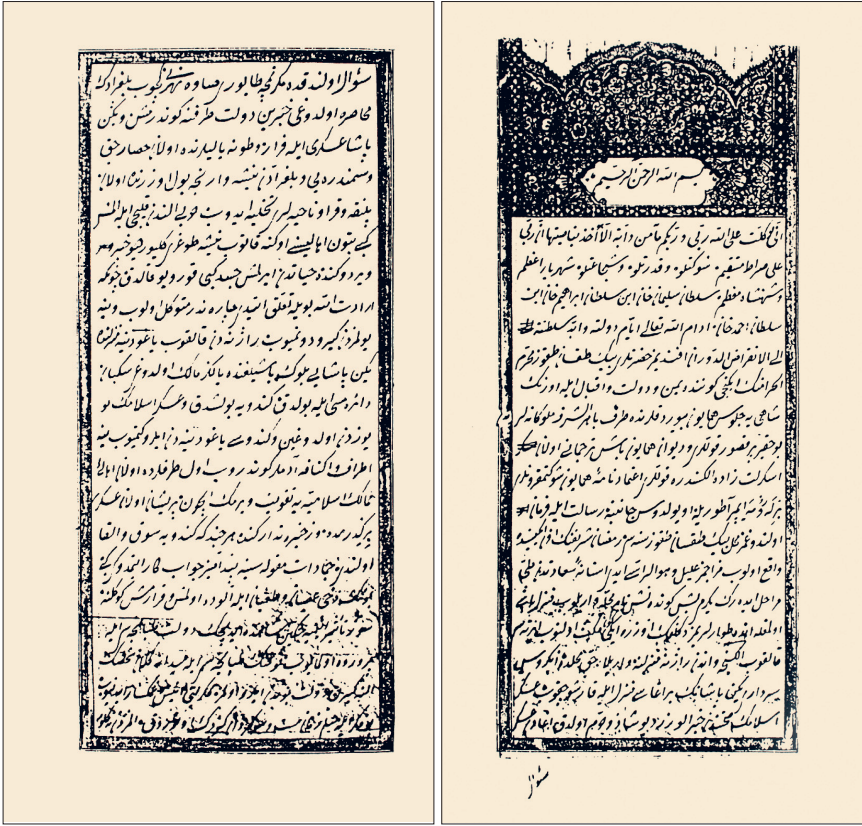
AHMET ALİ BAYHAN

ZÜLFİKAR PAŞA

(ö. 1108/1696)

Avusturya'ya gönderilen
Osmanlı elçisi.

Elçi Zülfikar Efendi olarak tanınmaktadır. Doğum yeri ve tarihi belli değildir. Vakfiyesinde geçen baba ve dede adlarından devşirme kökenli olduğu anlaşılmaktadır. Has Oda'da yetişti ve 1078'de (1667-68) çavuşbaşıliğa getirildi. 1080'de (1669-70) azledildikten sonra kapıcıbaşı, ardından rûznâmçe-i evvel, bir ara surre-i hümayun emini oldu. Ardından nişancı vekili tayin edildi. Osmanlı-Avusturya savaşlarının devam ettiği 1687 yılında nişancı vekili sıfatıyla orduda yer aldı. Osmanlı ordusunda çıkan isyan yüzünden Serdâriekrem Sarı Süleyman Paşa, Şevval 1098'de (Ağustos-Eylül 1687) Belgrad'a firar edince, yeni sadrazam ve serdar tayin etmek amacıyla

Zülfikar Paşa'nın sefâretnâmesinin ilk iki sayfası (Österreichische Nationalbibliothek, Handschriftensammlung, Signatur, H. O., nr. 90)

la Yeğen Osman Paşa'nın öncülüğünde yapılan toplantıda bu göreviyle hazır bulundu. Ancak Zülfikar Efendi'yi tarihî şahsiyetler arasına yerleştiren asıl görevi onun Avusturya elçiliğidir. Osmanlı Devleti II. Viyana yenilgisinden (1683) sonra Macaristan'da Habsburglar'a, Ukrayna'da Lehistan'a, Mora'da ve Ege'de Venedik'e karşı savaşmak zorunda kaldı. Kutsal İttifak devletleriyle yaptığı bu savaşlarda iktisadî, askerî ve içtimai sebeplerle bilhassa Avusturya karşısında büyük kayıplar verdi. Avusturya orduları Macaristan içlerine kadar sokuldu. Segedin teslim oldu; Şimontorna, Peçuy, Kapoşvar, Şikloş kaleleri elden çıktı, Belgrad kuşatıldı. Bu şartlar altında Avusturya ile antlaşma yapmak için bir elçinin Viyana'ya gönderilmesine karar verildi. Önce sâbık başmuhasebeci Hamdi Efendi üzerinde duruldu; fakat o kabul etmeyince Zülfikar Efendi paşa unvanı ve Rumeli beylerbeyi pâyesiyile elçiliğe tayin edildi. Bu vazifesine dair fermanı 12 Ramazan 1099'da (11 Temmuz 1688) aldı.

Yanına Dîvân-ı Hümâyûn baştercümanı İskerletzâde Aleksandr (Alexandros Mavrocordatos) ve yeğeni Cebeci Ocağı zâbiti Mustafa Ağa verildi.

100 kişilik bir heyetle yola çıkan Zülfikar Paşa görünürde II. Süleyman'ın cülûsunu İmparator I. Leopold'e bildirecek, gerçekte ise Avusturya ve müttefikleri Lehistan ve Venedik ile barış imkânı arayacaktı. Bu esnada Avusturya, Fransa ile de savaş halindeydi. Dolayısıyla Osmanlı Devleti ile barış yaparak bu cepheyi kapatmak isteyebilirdi. Elçiliği 1688-1692 yılları arasında yaklaşık dört yıl zoraki ikamete dönuşen Zülfikar Paşa 17 Rebiülâhîr 1100'de (8 Şubat 1689) İmparator I. Leopold'ün huzuruna çıktı. Elçilik heyeti Avusturya'dan dört, Lehistan'tan iki, Venedik'ten bir elçinin katılımlıyla on dört defa toplantı yaptı. Ancak hiçbir netice elde edilemedi. Geri dönmek istediklerinde ise Pottendorf'ta, Viyana ve Komoron'da üç yıl alıkonulup göz hapsinde tutuldular. Elçilik heyetinin dönüşü epey zaman ve çaba gerek-

tirdi. Yazılan mektuplar ve ricalar sonunda Kont Kinsky'den uzun zamandır beklenen geri dönüş izninin verildiğine dair 19 Ocak 1692 tarihli bir mektup alındı. Silâhdar'ın kaydında yer alan, ancak sefâretnâmede bulunmayan bir bilgiye göre heyet, İstanbul'a dönüş mektubunu aldıktan sonra 1103 Rebiülâhîrinde (Aralık 1691 – Ocak 1692) kara yolunun elverişsizliği yüzünden Tuna üzerinden Salankamen'e geldiğini Belgrad muhafızı Topal Hüseyin Paşa'ya bildirdi. Onun yolladığı görevliler imparatorun tayin ettiği generalden elçilik heyetini teslim alarak Belgrad'a getirdi. Buradan Tuna yoluyla Rusçuk'a gönderilen heyet, kara yoluyla 7 Şevval 1103'te (22 Haziran 1692) Edirne'ye ulaşıp Macaristan üzerine sefere giden Sadrazam Hacı Ali Paşa ile buluştu (Silâhdar, II, 667-668). Edirne'ye ulaşan Zülfikar Paşa elçiliğini ihtiva eden takririni Sultan II. Ahmed'e sundu. Daha sonra Zilhicce 1103'te (Ağustos-Eylül 1692) Edirne'den Belgrad'a gönderilen ve para taşıyan hazine kervanının muhafazasında görev yaptı. Kervan Niş ile Aleksinaç arasında eşkıyanın saldırısına uğradı. Ardından Zülfikar Paşa, 14 Cemâziye-lâhîr 1106'da (30 Ocak 1695) ikinci defa surre-i hümâyûn emniğine tayin edildi ve 26 Cemâziyelâhîr 1106'da (11 Şubat 1695) görevine başladı, bu görevle Mekke'ye gönderildi. Mekke'deki vazifesinden alındıktan sonra 1 Zilkade 1107'de (2 Haziran 1696) yeniçeri kâtipliğine getirildi. Görevde iken 21 Muharrem 1108'de (20 Ağustos 1696) Avusturyalılar ile yapılan Bega Meydan Muharebesi'nde şehid düştü. Zülfikar Paşa'nın bilindiği kadarıyla iki vakfiyesi mevcuttu. Bunlardan biri paşanın içindeki 800 esedi kuruluşu gelire dönüştürülmek üzere işletilmesi, ikincisi de Üsküdar'daki evi ve kitaplarıyla ilgilidir. Beylerbeylikle Erzurum valiliği yapan Kara Osman Paşa, Zülfikar Paşa'nın oğlu olup silâhdar ağalığında, sipahiler ağalığında ve çavuşbaşılıktta bulunmuştur.

Zülfikar Paşa'nın elçiliğini içeren bir sefâretnâmesi mevcut olup yurt dışında iki nüshası bilinmektedir. Bunlardan biri Viyana'da Österreichische Nationalbibliothek Handschriftensammlung'da kayıtlıdır (Signatur H.O., nr. 90); başlığı olmayan nüsha doksan sekiz varaktan oluşmaktadır. Diğer nüsha Münih'te Bayerische Staatsbibliothek Handschriftensammlung'da kayıtlıdır (Signatur. cod. Turc., nr. 117) ve 105 varaktır. Ancak sefâretnâme 34^a. varakında "Ceride-i Takrirât-ı Merhûm Zülfikar Efendi der Kal'a-i Bec" adıyla başlamakta ve 105^b. varakta sona ermektedir.

ZÜLFİKÂRİYYE

(ذو الفقارية)

Osmanlı döneminde Mısır'da en güçlü siyasi hiziplerden biri.

XVII ve XVIII. yüzyıl Osmanlı Mısır'ında Kâsimiyye ile birlikte en önemli güç odaklarından biridir. Bu iki hizip Mısır'ın idaresinde Osmanlı valileri yanında hayli etkili olmuştur. Bunların 1517'de Mısır'ın fethiyle birlikte ortaya çıktığı yolunda rivayetler varsa da gerçekte XVII. yüzyılda artan nüfus, bunu etkileyen genel kriz ve Yemen için yapılan mücadeleler dolayısıyla bu grupların güç kazandığı anlaşılmaktadır. İki hizip arasındaki rekabete yalnızca yüksek rütbeli emîrlar ve memurlar değil Mısır toplumunun oldukça büyük bir kesimi de katıldı. Rekabet Mısır'ın hem şehirlerine hem kırsal kesimlerine tesir etti. Çünkü Zülfikâriyye ve Kâsimiyye hizipleri, Mısır'da çok daha erken tarihlere kadar uzanan Sa'd ve Harâm lakaplı iki Arap topluluğu ile bağlantılıydı. Mısırlı tarihçiler, iki hizip arasındaki düşmanlığa ve bu bağlamda hizip üyelerinin farklı renk ve sembol kullandıklarına vurgu yaparlar; Zülfikâriyye taraftarlarının beyaz bayrak, Kâsimiyye taraftarlarının kırmızı bayrak taşıdıklarını ileri sürerler.

Zülfikâriyye hizbinin kurucusu, yaklaşık 1630 yılından 1653'teki ölümüne kadar Yukarı (Güney) Mısır'ın büyük Cırce ilçesinde sancak beyi olan Ali Bey'dir. Evliya Çelebi *Seyahatnâme*'sinde, Cırce'de Ali Bey'in inşa ettirdiği mescid kitabesinde onun için "Zülfikarlı Ali" ve "Allah'ın aslanı" gibi Hz. Ali için söylenen çeşitli ifadeler kullanıldığını belirtir. Bu durumda Zülfikâriyye lakabının aslı Hz. Ali'nin meşhur kılıcı olabilir. Bu lakabın Ali Bey'e verilmesinin sebebi, üzerinde insan figürünü andıran zülfikar kılıcının olduğu bir yeniçeri bayrağı taşımasıdır. Ali Bey'in oldukça güçlü siyasi ortağı emîr-i hac Rıdvan Bey de Zülfikâriyye'nin gelişmesinde önemli yere sahiptir. 1631-1656 yıllarında emîr-i hac görevini üstlenen Rıdvan Bey XVII. yüzyılın sonuna kadar Mısır'da hayli kalabalık ve güçlü bir kapı (hâne) teşkil etti. İkisi de Kafkas menşeli köle olmasına rağmen (Mısırlı tarihçi Cebertî, Rıdvan'ın Gürcü olduğunu iddia eder) Rıdvan Bey ve Ali Bey Balkanlar ya da Batı Anadolu'dan gelen, bazıları devşirme kökenli ve "Rum oğlanı" diye tanınan neferleri özel ordularına aldılar. Öte yandan Kâsimiyye liderleri "evlâd-ı Arab"

باشی بزرگ باشلقه بالکمال اولدیجی سکان دایره سبله اولدی کندی ویش ویش
اسلام یوزد و دیکدی یغودینه دن ایلر و کتوب بنه اطراف کانه ایلر کندی ویش
ولر ایلر و اولان مالک اسلوبه تقویت ویرمک ایچری شیان اولان عسکری برکده و دیکدی
تازیکه هچیکده کندی ویش سوین ایلان اولدی جادات عقبله سنه بنه ایلر حجاب کارا دیکدی
کچی بونک دیکدی عصیان و طغان ایلر کوه اولقی و قرامش سوزنا تری ایلر کچی سنه
ایده دیکدی دولت طبعیه پرورد اولوب تونل طبعیه سبله میدا ککل شخص ایلر کت
دولت یوزدن ایلر و اولان ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت
ککل ایلر و اولان ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت
ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت
مکتوب یازیلوب ویز بولر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت
اویونلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت
قاعوب بیلر ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت
اولان مکاله کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت
دیکدی ویز بولر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت
متنصر ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت
نیش نام محمد اکوس سر دایر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت
خیزلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت
ناله ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت

جریه قریات میوم ذوالفقار ایلر کت ایلر کت
شوکو قتلو شجاعلو شهر ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت
خان بن سلطان اجضان ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت
حضرتین بیلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت
شاهی بیلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت
دور ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت
برله روما ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت
طوق سنه سی و عصان شریف ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت
سعادتن ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت
اوغله ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت
آدن رازینیه مزلنه ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت
قوتی جوقی عسکراسلام حمتدن عسکراسلام ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت
سؤال اولدنده کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت
طریق کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت
ولر ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت
المن قتلو ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت
رید کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت
جاده کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت ایلر کت

Mükâleme Takriri'nin ilk iki sayfası (Bayerische Staatsbibliothek Handschriftensammlung, Signatur, cod. Turc., nr. 117)

Zülfikar Efendi'nin ölümünden sonra kopya edilen Münih'teki nüshada müstensih ismi yer almamaktadır. Yazmanın sefâret-nâmeden önceki bölümü (1^a-34^b varakları arası) Bâbrâli'deki törenlerle ilgilidir. Burada çeşitli sivil ve askerî kadroların maaş ödemelerine dair bilgiler ve rakamlar kaydedilmiştir. Sefâretnâmenin bunların dışında İstanbul'da üç (İÜ Ktp., TY, nr. 416; Millet Ktp., nr. K 21477, tasnif nr. 920; Âtîf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın koleksiyonu, nr. 34 Mzp 67), Kahire'de Dârü'l-kütübî'l-Misriyye'de (Târîh-i Türkî, Tal'at, nr. 109) bir nüshası vardır. Sefâret-nâmede Avusturya'nın içinde bulunduğu askerî ve siyasî durum, müttefikleri Lehistan ve Venedik'le ilişkileri, savaş halinde bulunduğu Fransa cephesi karşısındaki durumu ve Osmanlı Devleti'nden beklentileri hususunda heyetin müşahadeleleri aktarılmakta, öte yandan Osmanlı Devleti'nin barış yapma yolundaki sonuçsuz diplomatik çabaları ve müzakereleri de ayrıntılı biçimde nakledilmektedir. Bu yönleriyle eser hem Osmanlı hem Avusturya diploması tarihi için önemlidir. Zülfikar Paşa'nın sefâretnâmesi önce Viyana'da doktora çalışmasında ele alınmış, Türkiye'de de eş zamanlı olarak Mustafa Güler ve Songül Çolak'ın çalışmalarına konu teşkil etmiştir (bk. bibl.).

BİBLİYOGRAFYA :

Zülfikar Efendi, *Mükâleme Takriri*, Bayerische Staatsbibliothek Handschriftensammlung, Signatur. cod. Turc., nr. 117; *Zülfikar Paşa'nın Viyana Sefâreti ve Esâreti* (haz. Mustafa Güler), İstanbul 2007, hazırlayanın girişi, s. XIX, XX, XXI, XXII; *Viyana'da Osmanlı Diplomasisi: Zülfikâr Paşa'nın Mükâleme Takriri* (haz. Songül Çolak), İstanbul 2007, hazırlayanın girişi, s. 15, 21-24, 33; Defterdar Sarı Mehmed Paşa, *Zübde-i Vekayât* (nşr. Abdülkadir Özcan), Ankara 1995, s. 234, 292, 305, 306, 428, 516, 594; Silâhdar, *Târîh*, II, 652-668; Hammer, *GOR*, VI, 528-542; IX, 207, nr. 90; J. Aumer, *Verzeichnis der Orientalischen Handschriften der K. Hof-und Staatsbibliothek in München*, Münih 1875, s. 36; *Sicill-i Osmânî*, II, 343; *Osmanlı Müellifleri*, III, 190; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, III/1, s. 512; Ahmed Refik Altınay, *Âlimler ve Sanatkârlar*, Ankara 1980, s. 196-206; W. Jobst, *Der Gesandtschaftsbericht des Zül-Fiğâr Efendi über die Friedensverhandlungen in Wien 1689* (doktora tezi, 1980), Universität Wien; F. Reşit Unat, *Osmanlı Sefirleri ve Sefâretnâmeleri* (haz. Bekir Sıtkı Baykal), Ankara 1987, s. 49-51; Ekmeleddin İhsanoğlu, *Osmanlılar ve Bilim: Kaynaklar Işığında Bir Keşif*, İstanbul 2003, s. 256; Songül Çolak, "Zülfikâr Paşa'nın Mükâleme Takriri'ne Göre Osmanlı Elçilik Heyetinin Komoru ve Pottendorf'ta Hapsedilmesi ve İstanbul'a Dönme Çabaları", *TTK Belleten*, LXX/258 (2006), s. 489-617; a.mlf., "Osmanlı Devleti ile Avusturya ve Müttefikleri Arasındaki Banş Müzakerelerinde (1689) Hollanda'nın Arabuluculuk Girişimleri", a.e., LXXI/262 (2007), s. 939-967.

SONGÜL ÇOLAK